

Kokowski, Andrzej

Badania nad okresem przedrzymskim, okresem rzymskim i wczesnym okresem wędrówek ludów

Archeologia Polski Środkowowschodniej 1, 249-253

1996

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ANDRZEJ KOKOWSKI

BADANIA NAD OKRESEM PRZEDRZYMSKIM, OKRESEM RZYMSKIM I WCZESNYM OKRESEM WĘDRÓWEK LUDÓW

Wstęp

Od samego początku istnienia Katedry Archeologii UMCS główne zainteresowania badawcze zatrudnionych w niej pracowników koncentrowały się na problematyce neolitu i wczesnego średniowiecza (J. Gurba 1971a; 1973a). Interesujący nas odcinek dziejów badany był marginalnie i okazjonalnie, aczkolwiek w początku lat pięćdziesiątych wydawało się, iż badający cmentarzysko w Masowie Jan Gurba, mający w dorobku między innymi pierwszą próbę podsumowania stanu źródeł dla okresu rzymskiego na Lubelszczyźnie (J. Gurba 1957a) będzie kontynuował i rozwijał swoje studia nad okresem rzymskim. Taka okoliczność zaistniała dopiero z chwilą podjęcia pracy w Zakładzie Archeologii UMCS w 1977 roku przez piszącego te słowa. Nigdy jednak potencjał naukowy, w rozumieniu ilości badaczy zajmujących się na stałe problematyką młodszego okresu przedrzymskiego po wczesny okres wędrówek ludów, nie dorównał liczebności zespołów badających uznawane nadal za priorytetowe problemy neolitu i wczesnego średniowiecza. Do niedawna jeszcze wielkość tego potencjału dało się wyrazić liczbą 1:9 przy uwzględnieniu tylko archeologów zatrudnionych na stałe w Katedrze, lub 1:16 przy uwzględnieniu specjalistów nauk pomocniczych i wykładowców zatrudnionych w niepełnym wymiarze czasu. Ten niekorzystny stosunek zmniejszony został po podjęciu w Katedrze pracy przez Jerzego Kmiecńskiego, twórcy międzynarodowego projektu „*Peregrinatio Gothica*”. Pomimo takiej niesprzyjającej sytuacji, badania nad interesującą nas problematyką nie stanęły w miejscu, a od początku lat osiemdziesiątych zaczęły się dynamicznie rozwijać wprowadzając osiągnięcia tej dziedziny badań Katedry na europejskie forum naukowe.

Historia Katedry i prowadzonych przez nią badań

Pierwszy kierownik i organizator Katedry Stefan Nosek, pomimo zdecydowanej specjalizacji w problematyce neolitu, wykazywał również zainteresowania zagadnieniami okresu rzymskiego. Jemu też należy przypisać pierwszą powojenną publikację materiałów tzw. kultury wenedzkiej z Lubelszczyzny, ogłoszoną w 1948 roku (S. Nosek 1948a).

W 1949 roku rozpoczęto pierwsze ratownicze prace wykopaliskowe na stanowisku związanym z interesującym nas okresem. Ich powodem stało się odkrycie pierwszego grobu z okresu rzymskiego na wielokulturowym stanowisku w Jaszczowie i odtąd było

ono stale penetrowane przez pracowników Zakładu Prehistorii i jego studentów (Z. Ślusarski 1951). Natomiast w 1953 r. rozpoczęto pierwsze w regionie sytematyczne, zakrojone na dużą skalę prace wykopaliskowe na cmentarzysku kultury przeworskiej z okresu przedrzymskiego i rzymskiego w Masowie (J. Gurba 1954a).

Już w 1951 roku powstała pierwsza synteza interesującej nas problematyki w ramach szeroko rozumianej Lubelszczyzny autorstwa Jana Gurby (1957a). Zestawiony w niej katalog obejmował 52 stanowiska. W części analitycznej dokonano pierwszego podziału kulturowego źródeł z okresu rzymskiego, wskazując na obecność obok dominujących w przekonaniu autora materiałów kultury dzisiaj nazywanej przeworską (porównaj - A. Kokowski 1995b, s. 15-16) i rejestrowanych w wyraźnej mniejszości śladów migracji Gotów i Gepidów. Najistotniejszą tezą tego opracowania było wskazanie na szlak wędrówki Gotów wzdłuż Wieprza poprzez Pagóry Chełmskie oraz stwierdzenie o zbytnej generalizacji pojęcia „szlaków handlowych”, nie uwzględniającej istotnej dla dystrybucji importów roli Wyżyny Lubelskiej (J. Gurba 1957a, s. 150, 154). Niestety, słuszność tej hipotezy dostrzeżono i udokumentowano dopiero w latach osiemdziesiątych (A. Kokowski 1988d, s. 242-243).

Nieomal równolegle powstało dzieło S. Noska o pradziejach i wczesnym średniowieczu obszaru pomiędzy Wisłą i Bugiem, w którym co prawda interesujące nas materiały zajmują niewielką część, ale zestawienia wykonane przez S. Noska i J. Gurbę uzupełniają się i weryfikują w niektórych przypadkach. Różnica formalna obu opracowań polegała głównie na konsekwentnym posługiwaniu się przez pierwszego z wymienionych terminem „kultura wenedzka” dla wszystkich materiałów z okresu rzymskiego, jak również negacji przez tego badacza możliwości zaistnienia osadnictwa gockiego na Lubelszczyźnie (S. Nosek 1957, s. 127-128).

W końcu lat pięćdziesiątych inicjatywa badawcza przeszła jednak zdecydowanie w ręce archeologów warszawskich i przez całe następne dziesięciolecie zdominowali oni badania wykopaliskowe w regionie. Podjęli szereg prac na różnych stanowiskach z okresu rzymskiego. Najczęściej jednak ich wybór był przypadkowy i zachodził przy okazji realizacji centralnego programu badań milenijnych lub realizacji wielkich prac nad zagadnieniami neolitu. Wtedy to rozpoznano

cmentarzyska na stanowiskach 1 i 1C w Gródku nad Bugiem (K. Kierzkowski 1956; T. Dąbrowska 1974), osadę na stanowisku 6 w tej miejscowości (T. Liana, T. Piętka 1958), osadę z okresu przedrzymskiego i grób późnorzymski w Werbkowicach-Kotorowie (T. Liana, T. Piętka-Dąbrowska 1962), cmentarzysko z młodszego okresu przedrzymskiego w Lipsku (M. Drewko 1957), czy też cmentarzysko z okresu rzymskiego w Gościeradowie (A. Niewęglowski 1984). W 1962 roku do badań nad okresem rzymskim włączyły się Muzeum Lubelskie, które przystąpiło do wykopalisk na cmentarzysku kultury przeworskiej i wielbarskiej w Opoce (E. Szarek-Waszkowska 1971) i Katedra Archeologii, która podjęła wspólnie z Urzędem Konserwatorskim i Państwowym Muzeum Archeologicznym z Warszawy prace terenowe na wielokulturowym stanowisku 1 w Strzyżowie (J. Głosik, J. Gurba 1963).

Pomimo braku specjalizacji w dziedzinie okresu rzymskiego, archeologowie z UMCS prowadzili badania weryfikujące na tak datowanych stanowiskach. Publikowali na bieżąco drobne, atrakcyjne odkrycia, w tym przede wszystkim znaleziska antycznych monet. O tym, że warunki dla podjęcia takich badań w Zakładzie istniały nadal, świadczą dwa doktoraty napisane u nowego, od 1959 roku kierownika Aleksandra Gardawskiego. W tym czasie powstało też kilka prac magisterskich, z których dwie doczekały się publikacji (E. Szarek-Waszkowska 1971; E. Krasnodębska 1971).

W 1967 roku zawieszono studia archeologiczne w UMCS, które reaktywowano dopiero w 1974 roku. Przez cały ten czas badania własne Katedry prowadzone były przez niewielki liczebnie zespół (J. Gurba 1971b, s. 221), który nie wykazywał większych zainteresowań okresem przedrzymskim i rzymskim. Na ten czas datuje się współpraca Katedry z Leszkiem Gajewskim z Instytutu Historii Kultury Materialnej PAN w Warszawie, która zaowocowała szeregiem weryfikacji przypadkowych odkryć. Pomimo znaczącej często ich wartości poznawczej, niejednokrotnie przeobrażającej stereotypy wizji sytuacji osadniczej, jak miało to miejsce w przypadku znalezisk zarubinieckich z Putnowic Kolonii (L. Gajewski, J. Gurba 1976), nie stworzyły one znaczącej bazy materiałowej dla dogłębnych studiów.

W połowie lat siedemdziesiątych Katedra Archeologii - już pod kierunkiem Jana Gurby - brała udział w badaniach cmentarzyska z okresu rzymskiego w Puławach-Włostowicach (J. Gurba 1978b).

Od końca lat siedemdziesiątych poczęto realizację pierwszego w dziejach Katedry długoterminowego programu badawczego, poświęconego wyłącznie okresowi przedrzymskiemu i okresowi rzymskiemu. Zakładał od paralelne rozwijanie dwóch płaszczyzn badawczych: kwerendy, analizy i weryfikacji oraz publikacji nagromadzonych w trakcie programowych i ratowniczych badań materiałów, jak również pozyskiwania drogą wykopalisk nowych materiałów, przede wszystkim dla kultur i przedziałów chronologicznych, które były dotąd szczególnie słabo poznane. W roku 1977 zapoczątkowano

w związku z tym pierwsze w regionie, szeroko zakrojone badania powierzchniowe w Kotlinie Hrubieszowskiej, przeprowadzone na zasadzie zbliżonej do dzisiejszych wymogów AZP (porównaj - E. i A. Kokowscy 1987, s. 51-65). W roku następnym przystąpiono do prac wykopaliskowych w Masłomęczu, w tym również na badanym do dnia dzisiejszego cmentarzysku na stanowisku 15 (A. Kokowski 1979; 1987c). W 1984 roku wznowiono badania na cmentarzysku z młodszego okresu rzymskiego w południowo-zachodniej części stanowiska 1C w Gródku nad Bugiem (T. Borodziej, A. Kokowski 1984), jak również przeprowadzono badania interwencyjne, sondażowe i ratownicze na kilku dalszych stanowiskach w tym regionie, z których największą wartość poznawczą mają efekty badań niewielkiego cmentarzyska z Moroczyna, stan. 25 (A. Kokowski, W. Mazurek 1988). W wyniku realizacji tak zakreślonego programu stwierdzono na Lubelszczyźnie przemienne kulturowo osadnictwo w okresie przedrzymskim jak i w okresie rzymskim. Nadto weryfikacje zasobów muzealnych i zbiorów Katedry, ale przede wszystkim wyniki najnowszych prac wykopaliskowych upoważniły do wyróżnienia nowych jednostek kulturowych - grupy czerniczyńskiej dla starszej fazy młodszego okresu przedrzymskiego i grupy masłomęckiej dla młodszego okresu rzymskiego i wczesnego okresu wędrówek ludów (A. Kokowski 1983a). Umocniły one też wiedzę o dziejach osadnictwa ludności kultury wielbarskiej, rozwiewając wątpliwości co do możliwości jej lokalizacji na terenie Lubelszczyzny (A. Kokowski 1988b; d).

W 1988 roku zapoczątkowano prace na trzech stanowiskach w północno-zachodniej Lubelszczyźnie, w miejscowości Drążgów (A. Kokowski, C. Machul, J. Rogatko 1988). Wyniki przeprowadzonych wykopalisk okazały się mieć kapitalne znaczenie dla badania początków osadnictwa kultury przeworskiej we wschodniej Polsce, jak również w istotny sposób dokumentowały kryzys osadniczy wywołany przesuwaniem się ludności kultury wielbarskiej u schyłku drugiego stulecia po narodzeniu Chrystusa.

Niepoślednie znaczenie badań Katedry dla rekonstrukcji dziejów środkowej i wschodniej Europy w okresie rzymskim obrazuje fakt, że od 1985 roku były one regularnie prezentowane na wszystkich znaczących kongresach, sympozjach i konferencjach zarówno w kraju jak i poza jego granicami, w tym w tak elitarnych przedsięwzięciach jak „*Peregrinatio Gotica*” (A. Kokowski 1986a; A. Kokowski 1992), czy „*Illerup Project*”. Wysoka ocena merytoryczna najnowszych badań zaowocowała między innymi stypendium im. Alexandra von Humboldt'a przyznanym piszącemu te słowa w 1990 roku oraz stypendiami zagranicznymi dla absolwentów Katedry specjalizujących się w omawianej problematyce: mgra Piotra Łuczkiwicza w Marburgu w roku 1994 i mgr Marty Stasiak w Santiago de Compostella w 1995 roku.

Dorobek naukowy

W przeciągu półwiecza ukazało się łącznie 230

publikacji dotyczących omawianego okresu na Lubelszczyźnie. Pełna ich bibliografia mieści się w pracach: A. Kokowski 1991; A. Kokowski 1995a.

Dorobek naukowy, to między innymi ilość opublikowanych wyników prac wykopaliskowych. Katedra Archeologii prowadziła je na 29 stanowiskach interesującego nas okresu (tab. I), tak ważnych dla ogólnej problematyki jak: Masów, Masłomęcz, stan. 9, Strzyżów stan. 1A, Gródek, stan. 6 czy Drażgów, stan. 2-3. Daleko posunięte prace nad monografią trzech ostanich rokuja nadzieję szybkiej ich publikacji.

Do dorobku naukowego Katedry w interesującej nas dziedzinie, należy zaliczyć również czynny udział podpisanego w 14 kongresach, konferencjach i sympozjach za granicami kraju, 7 konferencjach międzynarodowych odbytych w Polsce oraz wielu konferencjach krajowych i regionalnych, w „Illerup Projekt”, redakcji „*Monumenta Archaeologica Barbarica*”, jak również w Gronie Rzeczników Ministerstwa Kultury i Sztuki oraz w Komisji Źródłoznawczej PAN.

W końcu w tych samych kategoriach należy oceniać trzy prace doktorskie powstałe na UMCS i ciągle rosnącą liczbę prac magisterskich. Z liczby 27 obronionych, 11 doczekało się publikacji w tym jedna książkowej (M. Stasiak 1994), a dwie dalsze znajdują się na etapie prac redakcyjnych.

Do ogólnego dorobku badań nad okresem przedrzymskim należy zaliczyć oprócz znacznej ilości udostępnionych w formie publikacji źródeł - również ich interpretację. Takie pojęcia jak grupa czerniczyńska i grupa masłomęcka weszły na stałe do warsztatów badawczych archeologów w kraju i poza jego granicami.

Dorobek organizacyjny

Równie istotny w ocenie półwiecza istnienia Katedry Archeologii jest jej dorobek organizacyjny. Nie sposób przecież nie wspomnieć, iż wykopaliska nad okresem rzymskim należą do najbardziej dynamicznie prowadzonych i rozwijających się. Umowy i porozumienia zawarte z Zakładem Antropologii Uniwersytetu Wrocławskiego, Institut für Anthropologie z Getyngi, Illerup Projekt z Arhus, Vorgeschichtliches Seminar Uniwersytetu z Marburga, czy Laboratoriami Haarmann & Reimer z Holzminden oraz ścisła współpraca z wieloma indywidualnymi badaczami w Polsce i za jej granicami sprawiły, że wykopaliska i badania lubelskie zyskują nie tylko na randze ale i na wartości.

Do ważnych osiągnięć Katedry należy zorganizowanie czterech międzynarodowych konferencji: „Zachodnia strefa osadnictwa kultury czerniachowskiej” w 1984, „Kultura wielbarska w młodszym okresie rzymskim” w 1987, „Kultura przeworska” w 1992 oraz „Pierwsze seminarium mienianiańskie” w 1995 roku. Publikacje materiałów z tych konferencji należą do podstawowych punktów odniesienia nowoczesnych badań nad okresem przedrzymskim i rzymskim oraz stały się wzorem dla organizatorów podobnych przedsięwzięć.

Podpisany był również pomysłodawcą, autorem

scenariuszy i współorganizatorem trzech dużych i niezwykle ważnych z punktu widzenia nauki wystaw. W 1987 roku wspólnie z Muzeum Lubelskim pokazano w Lublinie i w Białej Podlaskiej wystawę na temat grupy masłomęckiej (A. Kokowski 1987d). W 1994 Katedra była głównym organizatorem polskiej części międzynarodowej wystawy „I Goti” w Mediolanie (A. Kokowski 1994), oraz współorganizatorem jej części ukraińskiej. Wystawa „Schätze der Ostgoten” (A. Kokowski 1995c), zorganizowana wspólnie z Muzeum Okręgowym z Zamościa w Bevern w Dolnej Saksonii uznawana jest za jedno z najważniejszych wydarzeń archeologicznych i ekspozycyjnych ostatnich lat. Ewenementem tej ostatniej jest, że absolutna większość pokazanych na niej eksponatów pochodzi z badań własnych Katedry. Jest to też największa jak do tej pory prezentacja i promocja dorobku UMCS w dziedzinie badań nad okresem rzymskim, z pełną ekspozycją najnowszych osiągnięć w dziedzinie typologii, chronologii, interpretacji historycznej i kulturowej.

Za jedno z najważniejszych osiągnięć organizacyjnych należy uznać stałe miejsce badań nad interesującą nas problematyką w mediach. Fakt ten został doceniony przyznaniem przez Stowarzyszenie Naukowe Archeologów Polskich nagrody im. K. Dąbrowskiego piszącemu te słowa, ale najistotniejsze jest pozyskanie szerokiej akceptacji społecznej dla prowadzonych prac wykopaliskowych, co zaowocowało między innymi niespotykaną ilością - jak na stosunki polskie - informacji o przypadkowych odkryciach archeologicznych, między innymi znaleziskach monet antycznych. Z ogromnej ilości zgromadzonych już materiałów, w przewadze pochodzących z kolekcji Piotra Kani z Gródka nad Bugiem (A. Kokowski 1991, s. 152; A. Kokowski 1993a; b; A. Kokowski 1995a, s. 123, 142, 155) i z innych miejscowości udostępnione zostały w formie publikacji w następujących opracowaniach: Drażgów (A. Kokowski, C. Machul, J. Rogatko 1988), Sobieszyn (A. Kokowski 1991, s. 64-68), Masłomęcz (A. Kokowski 1995a, s. 163), Hrubieszów-Antonówka (A. Kokowski 1988), Stefankowice (A. Kokowski 1985, s. 166).

Miejsce badań archeologów UMCS nad okresem rzymskim w nauce krajowej i europejskiej

Do roku 1985 Lubelszczyzna ze swoimi badaniami nad okresem rzymskim odgrywała marginalną rolę w dorobku nauki krajowej. Analizy, wnioski i uogólnienia dotyczące tego regionu formułowane były z zewnątrz. Z pełną satysfakcją należy stwierdzić wyraźne odwrócenie się tej roli. Katedra z pozycji „kopciuszka okresu rzymskiego” urosła do pełnowartościowego i pożądanego w kontaktach naukowych partnera. Wzorem doświadczeń lubelskich zorganizowana została przecież Konferencja na temat uzbrojenia w Marburgu (C. von Carnap-Bornheim 1995). Partner z Lublina stał się też najodpowiedniejszy dla międzynarodowego gremium organizującego wystawę „I Goti” w Mediolanie, a organizatorzy konferencji naukowych nie wyobrażają sobie obecnie braku na nich

referatu z Lublina. Co raz częściej też wygłaszane referaty wybiegają swoim zakresem daleko poza podstawy źródłowe z badań na Lubelszczyźnie, pokazując ich znaczenie dla rozwiązywania wielu istotnych problemów na płaszczyźnie europejskiej. Do udziału w lubelskich konferencjach naukowych zgłasza się liczne grono chętnych prezentacji swych osiągnięć archeologów, a ilość chcących publikować w wydawnictwach Katedry świadczy o wysokiej pozycji ośrodka lubelskiego na mapie uznanych wydawców. W końcu znaczenia nabiera rola pośrednika jaką już spełnia Katedra w kontaktach z archeologami ukraińskimi. Świadczy o tym rosnąca ilość stażystów ze wschodu, wspólne publikacje (A. Kokowski, V. Konoplja 1995; A. Kokowski, B. Strocen' 1994; w tym przypadku należy jeszcze przytoczyć znajdujące się w druku opracowanie V. I. Ivanovskiego i A. Kokowskiego na temat cmentarzyska z Rakowca na Wołyniu; A. Kokowskiego i I. S. Vinokura publikujące znalezisko miecza rzymskiego z Kudryńców, jak również obszernie studium źródłoznawcze A. Kokowskiego i I. S. Vinokura dotyczące materiałów z Wołynia i Podola) i inicjatywy w rodzaju Seminarium Mienianańskiego, będące szansą kontaktu z dorobkiem archeologii europejskiej, dla wyalienowanej z niej archeologii sowieckiej i

posowieckiej, prezentacji własnych osiągnięć, konfrontacji metod badań wykopaliskowych, gabinetowych i wzorów publikacji, w ostatecznym celu również druku najwartościowszych materiałów w wydawnictwach pod patronatem KA UMCS.

Optymizm jaki wynika z zaprezentowanego podsumowania musi jednak ulec zdecydowanemu osłabieniu. Należy bowiem przypomnieć, że większość z zaprezentowanych osiągnięć, a zdecydowana większość sukcesów ostatnich lat przypisana jest zespołowi... jednoosobowemu. Przychodzi więc pora na przewrotne pytanie, czy nie czas uwidocznic organizacyjnie ekspansywność badań nad okresem rzymskim, ich wysoką rangę naukową i percepcję w europejskiej archeologii przyznając rację postulatowi powiększenia zespołu do badań okresu rzymskiego? Myślę, że odbyłoby się to bez szkody dla silniej obsadzonych w Katedrze Archeologii UMCS kierunków, a możliwości jakie tkwią w dalszych badaniach wydają się być jeszcze dalekie od wyczerpania. Pozwalają one wręcz rokować nadzieję na stworzenie w Lublinie w przyszłości silnego ośrodka do badań na okresie poprzedzającym wczesne średniowiecze.

ANDRZEJ KOKOWSKI

STUDIES IN THE PRE-ROMAN, ROMAN AND THE EARLY MIGRATION PERIODS

From the very beginning of the existence of the Chair of Archeology at the Maria Curie-Skłodowska University in Lublin the research interests of its employees concentrated on the problems of the Neolithic and the early Middle Ages. The historical interval indicated in the title was examined marginally and occasionally. Similarly, the number of researchers permanently dealing with the problems of the early pre-Roman period till the early period of the great migration of peoples was always smaller than that of scientists examining other prehistoric periods. Yet, in spite of this disproportion, studies in the problems in question did not cease and since the early 1980's they have acquired a new impetus so that the achievements of the Chair in this field of the activities were soon introduced into European scientific forum.

In 1949 the first salvage excavation works were started in a site in Jaszczów concerning the period in question. In 1953 the first large-scale excavations were initiated in the burial ground of the Przeworsk culture in Masowo.

The first synthesis of the problems in question in the Lublin region written by Jan Gurba was published already in 1951. Almost at the same time there appeared an impressive work by S. Nosek in the prehistory and the early Middle Ages of the region between the Vistula and Bug rivers.

However, in the late 1950's the initiative was clearly taken over by archeologists from Warsaw. It was only in 1962 that the Lublin Museum joined the investigations in the Roman period by starting excavations in the burial ground of the Przeworsk and Wielbark cultures in Opoka and that the Chair of Archeology, co-operating with the

Conservation Bureau and the State Archeological Museum in Warsaw, carried out field explorations in a multicultural site 1 in Strzyżów.

In the late 1970's there began a realization of a long-term research project, devoted entirely to the pre-Roman and Roman periods, the first such undertaking in the history of the Chair. It resulted in an ascertainment of culturally alternating settlement in both the pre-Roman and the Roman periods. Apart from that, new culture units have been distinguished, namely, the Czerniczyn group for the older phase of the early pre-Roman period and the Masłomęcz group for the early Roman period and the early period of the migrations of peoples.

The scholarly achievements of the Chair are best evidenced by the publications of its employees. Within the last 50 years there appeared altogether 230 publications concerning the period discussed in the Lublin region written by the scientists of the University and others. The scientific accomplishments of the Chair also include active participation of its members in 12 congresses, conferences and symposia abroad, 5 international conferences held in Poland, and very numerous national and regional conferences. Important achievements of the Chair also include the organization of four international conferences. The publication of the proceedings of these conferences constitutes the most important reference sources in modern studies on the period in question.

The Chair was also a source of concepts, author of scripts and co-organizer of three large and scientifically very important exhibitions, namely, on the Masłomęcz group in Lublin and Biała Podlaska in 1987, the "I Goti" exhibition in Milano in 1994, and the "Schätze der Ostgoten" exhibition in Bevern, Lower Saxony, in 1995.

Tabela I. Badania wykopalskowe Katedry Archeologii UMCS na stanowiskach z młodszego okresu rzymskiego w świetle stanu udostępnienia wyników badań.

Miejscowość	Lata badań	Stan publikacji			Literatura
		kompletna	w dużej części	wzmiankowana	
Osówka	1947	+			Nosek 1948a, s. 223
Jaszców	1949-1956	+			Kokowski 1991, s. 116-127
Łączna	1950-1956	+			Kokowski 1991, s. 127-134
Masów	1953			+	Gurba 1954a; 1958
Gościeradów II	1957	+			Gurba 1957c; Kokowski 1988d, s. 248
Podlódów	1960	+			Gurba, Slusarski 1964/1965
Strzyżów 1A	1961-1963				Głosik, Gurba 1963
Cynków	1964	+			Kokowski 1991, s. 92-95
Puławy- Włostowice	1973-1974		+		Gurba 1978b; Kokowski 1981b, s. 202; Gajewski, Gurba 1981, tabl. 276-279
Putnowice Kol.	1974	+			Gajewski, Gurba 1976
Zubowice	1975	+			Gajewski, Gurba 1981, tabl. 274; Kokowski 1991, s. 46-51
Stołpie	1975-1977			+	Kokowski 1988d, s. 246
Wronowice- Paprzyca	1976	+			Gajewski 1980, s. 248-249
Masłomęcz 9	1978-1980			+	Cieślak 1983
Masłomęcz 15	1979-1995				Kokowski 1995a
Masłomęcz 22	1979-1980	+			Czopek 1991, s. 60-64, 132-137
Czerniczyn 20	1980	+			Czopek 1991, s. 50, 108-114
Czerniczyn 21	1980	+			Czopek 1991, s. 50, 115
Dobre 1	1980	+			Czopek 1987, s. 96-99
Dobre 2	1980	+			Kokowski 1991, s. 69-82
Masłomęcz 10	1980	+			Kokowski 1980, s. 9
Czumów 6	1981			+	Kokowski 1981a, s. 12-13
Gródek 6	1982-1983				Boruch 1985
Stefankowice 35	1983	+			Borodziej 1985; Kokowski 1985, s. 166
Gródek 1C	1984-1990	+			Kokowski 1993a
Mieniany 6	1984			+	Kokowski, Koman 1984, s. 19
Gołąb 6	1985-1987		+		Kącki 1985; 1986; 1987
Moroczyn 25	1985	+			Kokowski, Mazurek 1988
Drażgów 1	1988-1990				Kokowski 1991, s. 25-45
Hrubieszów- Antonówka	1988	+			Kokowski 1991, s. 138-145
Drażgów 2-3	1989-1990				Castagne, Kokowski 1989
Razem		17	4	8	

Wydrukowano w 2010 r. w ramach projektu „Wzrost i rozwój UMCS w 50-lecie Katedry Archeologii”